

KONKURS

NA RODZINNY
KALENDARZ ŻYDOWSKI

★ 5775 ★

ŚWIĘTA ŻYDOWSKIE

KONKURS

NA RODZINNY KALENDARZ ŻYDOWSKI

★ 5775 ★

KALENDARZ ŻYDOWSKI

Czy wiecie, że nie wszyscy korzystają z kalendarza, w którym rok ma 365 lub 366 dni? I że nie dla wszystkich trwa właśnie rok 2014?

Żydzi od starożytności posługują się kalendarzem lunarnym – czyli takim, w którym odmierza się czas bazując na fazach księżyca. W tym kalendarzu również wyróżnia się 12 miesięcy, ale każdy z nich ma 29 lub 30 dni. Dlatego cały rok w kalendarzu lunarnym trwa tylko 354 dni.

Większość ludzi stosuje urzędowy kalendarz słoneczny, stąd wrażenie, że święta w żydowskim kalendarzu są ruchome. Tymczasem ich

daty „przesuwają się” względem kalendarza słonecznego i w różnych latach wypadają w inne dni kalendarza oficjalnego.

Ponieważ tak ustalone lata księżycowe są krótsze niż lata słoneczne, raz na kilka lat w żydowskim kalendarzu występuje rok przestępny, który pozwala wyrównać różnicę. W takim roku jest 13 miesięcy!

Kolejną niespodzianką jest żydowski Nowy Rok, który przypada jesienią, na przełomie naszego września i października. I to, że lata liczone są od uznawanej przez Żydów daty stworzenia świata. Według tej rachuby mamy już rok 5774!

LISTA MIESIĘCY ŻYDOWSKICH:

TISZRI (wrzesień-październik), 30 dni
CHESZWAN (październik-listopad), 29 lub 30 dni
KISLEW (listopad-grudzień), 30 lub 29 dni
TEWET (grudzień-styczeń), 29 dni
SZWAT (styczeń-luty), 30 dni
ADAR I (luty-marzec), 30 dni
ADAR II dodawany w roku przestępnym (marzec-kwiecień), 29 dni
NISAN (marzec-kwiecień), 30 dni
IJAR (kwiecień-maj), 29 dni
SIWAN (maj-czerwiec), 30 dni
TAMUZ (czerwiec-lipiec), 29 dni
AW (lipiec-sierpień), 30 dni
ELUL (sierpień-wrzesień), 29 dni

25-26 WRZEŚNIA 2014 roku rozpoczyna się
5775 ROK w kalendarzu żydowskim.

PONIŻEJ PREZENTUJEMY KALENDARIUM NAJWAŻNIEJSZYCH ŚWIĄT.

ROSZ HA SZANA

(25-26 WRZEŚNIA 2014 R.)

ROSZ HA SZANA, czyli żydowski Nowy Rok, obchodzimy 1 dnia miesiąca tiszri. To dzień, w którym Bóg podsumowuje wszystko, co robiliśmy w kończącym się roku i decyduje o naszym losie w roku, który się zaczyna. Przez cały miesiąc poprzedzający święto dmie się w **SZOFAR** – barani róg nawołujący do żalu za grzechy – i prosi się o przebaczenie Boga oraz ludzi, których się skrzywdziło.

W Rosz Haszana cały dzień trwają poważne modlitwy – to wtedy Bóg zapisuje sprawiedliwych ludzi do **KSIĘGI ŻYCIA**, a grzeszników do **KSIĘGI ŚMIERCI**.

Zwyczaj związane ze świętem Rosz Ha szana to między innymi kąpiel w MYKWIE (czyli rytualnej łaźni), co symbolizuje wejście w Nowy Rok z czystą duszą, ubieranie się w jasne barwy i przykrywanie elementów w synagodze białymi zasłonami.

Ważnym obrzędem jest też **TASZLICH**. Idzie się wówczas nad wodę (rzekę, morze, jezioro itp.) i wyrzuca z kieszeni wszystkie okruszki – pokazując, że wyrzuca się wszystkie grzechy i odrzuca złe uczynki. Po takim spacerze zasiada się do obiadu. Na stół trafiają wówczas symboliczne potrawy: ryba w całości - z głową, żeby „zaczynać rok od głowy, nie od nóg”, słodkie potrawy (chałka z miodem, jabłka z miodem, daktyle, rodzyunki) – żeby rok był słodki.

JOM KIPPUR

(4 PAŹDZIERNIKA 2014 R.)

Podczas miesiąca tiszri (pierwszy miesiąc roku) Żydzi pokutują za wszystkie grzechy popełnione w roku poprzednim, godzą się z innymi ludźmi, przygotowują się do wejścia w rozpoczynający się rok z czystym sumieniem i sercem. Przez dziesięć **STRASZNYCH DNI (JOMIM NORAIM)** proszą o wybaczenie, modlą się, obiecują, że ich dalsze życie będzie lepsze. W tym czasie wierni dają **CEDAKĘ**, czyli datki dla biednych i potrzebujących. Często przy synagogach stoją w tym celu specjalne puszkarskarbonki.

Ostatni z tych dni to **JOM KIPUR – DZIEŃ POJEDNANIA**. Cały dzień należy utrzymać

bardzo ścisły **POST**. Nie można jeść, pić, myć się, ani nosić butów ze skóry. Kobiety nie robią sobie makijażu. Religijne osoby spędzają ten czas w synagodze na modlitwie za siebie i zmarłych.

Jom Kipur kończy się razem z pojawieniem się na niebie pierwszej gwiazdy. Wtedy można wrócić do domu i po całodobowym poście zjeść pierwszy posiłek, na który składają się ciasta (najczęściej piernik na miodzie), owoce oraz ryby na słodko z bakaliami.

SUKOT

(9-10 PAŹDZIERNIKA 2014 R.)

Sukot to po hebrajsku szałas, namioty. Dawniej w Polsce używało się nazwy **KUCZKI**. Święto to przypomina o czasie, kiedy Żydzi (po ucieczce z Egiptu) wędrowali przez pustynię i mieszkali w namiotach albo szałasach. Drugą okazją do świętowania w tym okresie jest radość z zebranych plonów.

Sukot zaczyna się tuż po Jom Kipur i trwa siedem dni. Żydzi budują SUKI, czyli szałas. Taki szałas musi być zrobiony z naturalnych materiałów (drewno, gałęzie a w Izraelu – palmowe liście), przez dach musi być widać gwiazdy. Wnętrze suki jest bogato zdobione girlandami z kwiatów i gałęzi, owocami, kłosami jarzębin, kwiatami. W szałasie trzeba spędzać przynajmniej kilka godzin dziennie i jeść w nim posiłki – jak Żydzi na pustyni. W ciepłych rejonach (np. w Izraelu) Żydzi często śpią w tych szałasach.

Bardzo ważnym rytuałem jest przygotowanie **ARBA MINIM** – wiązki czterech gatunków roślin, symbolizujących to, że ludzie w jednej społeczności mogą być bardzo różni.

Te rośliny to: **LULAW** (liście palmy), **ARAWA** (gałązka wierzby), **HADAS** (gałązka mirtu) i **ETROG** (owoc cytrusowy, podobny do cytryny). W trakcie specjalnej modlitwy macha się wiązką na wszystkie strony świata, a także w górę i w dół, co pokazuje, że Bóg jest wszędzie.

Niezwykle ważne w czasie Sukot jest okazywanie gościnności. Zaprasza się gości na posiłki, je się potrawy słodkie, okazując sobie nawzajem radość z bliskości między Bogiem i ludem Izraela.

SIMCHAT TORA (17 PAŹDZIERNIKA 2014)

W święto Simchat Tora („radość Tory”) Żydzi świętują zakończenie trwającego cały rok cyklu czytania **TORY**, czyli **PIĘCIOKSIĘGU MOJŻESZOWEGO**. Przez każdą sobotę roku odczytywany był kolejny fragment Tory. Tora to największa świętość dla Żydów, znak miłości Boga do nich i przymierza z Bogiem. W święto w synagogach odbywa się **HA-KAFOT** – siedem procesji, podczas których śpiewa się i tańczy, pokazując Torę wszystkim zgromadzonym. Różne osoby czytają na głos jej fragmenty, a wezwanie do czytania w ten dzień nazywa się ALIJA (czyli „wejście w górę”) i jest wielkim zaszczytem.

CHANUKA (17-24 GRUDNIA 2014)

W II wieku przed naszą erą – czyli 2200 lat temu – starożytny Izrael był okupowany przez Greków. Grecy zbezczeszili żydowską świątynię w Jerozolimie i zabronili Żydom wyznawania ich religii. Doprowadziło to do żydowskiego powstania, któremu przewodzili bracia Machabeusze. Po ciężkich walkach zwyciężyli: odzyskali Jerozolimę i znów mogli modlić się i składać ofiary w świątyni. Niestety, okazało się, że oliwy potrzebnej do lampek przy ołtarzu wystarczy tylko na jeden dzień. Jednak Żydzi wierząc w bożą pomoc zapalili lampkę. I wtedy stał się cud – lampka paliła się przez osiem dni!

Na pamiątkę tego cudu w żydowskich domach zapala się świece na **CHANUKIJI** – czyli świeczniku z 8 ramionami. Światło to nie może być używane do czytania, albo rozjaśnienia pokoju. Ma być tylko pamiątką cudu. Dlatego Chanuka nazywana jest też **ŚWIĘTEM ŚWIATEŁ**. Jest bardzo radosna, ulubiona przez dzieci – bo dostają wtedy drobne prezenty i grają w grę **DREJDEL** – czyli bączek. Taki bączek ma na czterech ściankach litery hebrajskie, i zależnie od tego, jaką się wylosuje, wygrywa się lub wszystko traci. A stawka jest wysoka – najczęściej gra się na czekoladowe pieniądze (**CHANUKA GELT**). W czasie Chanuki je się potrawy smażone na oleju. Racuchy, placki ziemniaczane, zwane **LATKES**, naleśniki i **SUFGANIOT**, czyli pączki.

PURIM (5 MARCA 2015)

Purim to chyba najradośniejsze i najweselsze święto żydowskie. Nazywa się je nawet żydowskim karnawalem. Przypada na miesiąc adar i mówi o losach (hebr. „pur”) Żydów w starożytnej Persji.

W V wieku przed naszą erą Persją rządził król Achasweros, żonaty z piękną **ESTERĄ**. Jeden z najważniejszych urzędników króla **HAMAN** nienawidził Żydów i uknuł przeciwko nim spisek. Przekonał króla, że Żydzi spiskują, nie szanują władzy i że należy ich zgładzić... Jednak dowiedział się o tym Żyd **MORDECHAJ**, wuj królowej Estery. Z jej pomocą pokazał królowi, kto naprawdę jest jego wrogiem i chce przejąć władzę. W efekcie los się odwrócił, Haman i jego synowie zginęli, a Żydzi zostali otoczeni opieką władcy.

W Purim czyta się **ZWÓJ ESTERY** – czyli księgę, w której opisana jest cała ta historia. Kiedy tylko podczas czytania pada imię Haman, wszyscy zagłuszają je, krzycząc, hałasując kołatkami, tupiąc. Radość z uratowania się Żydzi świętują obdarowując przyjaciół drobnymi prezentami i organizując parady przebierańców i bale kostiumowe. To jedyny dzień w roku, kiedy można pić dużo alkoholu! Młodzież przygotowuje **PURIMSZPIŁ** – żartobliwe przedstawienia o historii Estery i o innych postaciach biblijnych. A na pamiątkę całej historii piecze się małe, trójkątne ciastka, nadezwane makiem i bakaliami – **HAMANTASZE**, czyli uszy (albo kieszenie) Hamana.

PESACH (4-5 KWIETNIA 2015)

PESACH, zwane także **ŚWIĘTEM WIOSNY** lub **PRZAŚNIKÓW**, przypada na wiosenne miesiące. Trwające cały tydzień, przypomina Żydom o niewoli egipskiej, o wyprowadzeniu z tej niewoli przez Mojżesza i o podróży do Ziemi Obiecanej. Także o kolejnych ważnych wydarzeniach po drodze: rozstąpieniu się Morza Czerwonego, przejściu przez pustynię, pobycie pod górą Synaj – gdzie Bóg przez Mojżesza dał Żydom Dekalog.

Już podczas przygotowań do święta wspominamy okres na pustyni, gdzie nie było czasu na przygotowanie dobrego chleba z zakwa-

szanej mąki, więc jadło się proste, szybko robione placki. Każdy współczesny żydowski dom sprząta się bardzo starannie, usuwając cały **CHAMEC** (czyli – zakwas). Oznacza to, że trzeba się pozbyć całej mąki, kaszy, ryżu, ciastek... I je się **MACĘ** (po polsku **PRZĄŚNIKI**), czyli suche, specjalnie przygotowane pieczywo z mąki i wody.

Pierwsze dwa wieczory to najbardziej uroczyste momenty święta. Cała rodzina zasiada do wieczornego posiłku, zwanego **SEDER** (hebr. „porządek”). Porządek – bo kolacja ta przebiega według ściśle przestrzeganego planu. Przede wszystkim czyta się **HAGADĘ** – czyli opowieść o wyjściu z Egiptu. To szczególnie ciekawe dla dzieci – słuchają opowieści o faraonie, który nie chciał wypuścić Żydów i **PLAGACH**, które Bóg zesłał na Egipt. Dowiadują się, jakie cuda robił Mojżesz i o trwającej 40 lat wędrówce Żydów. W czasie sederu je się specjały potrawy: **MAROR** i **CHOZERET** (chrzan i gorzkie zioła) na pamiątkę cierpień w niewoli, **CHAROSET** (tarte jabłka z miodem i orzechami), który wygląda jak glina (z niej w Egipcie Żydzi budowali domy), **KARPAS** (nać pietruszki, albo rzodkiewka, którą macza się w wodzie z solą) – słony jak łzy niewolników. Na talerzu jest też **ZEROA** (kawałek pieczonego mięsa z kością, na pamiątkę ofiar składanych w podziękowaniu za wolność), **BEJCA** (jajko upieczone w popiele – też na pamiątkę ofiary) i trzy kawałki **MACY** (symbolizującą trzy grupy Żydów, które wyszli z Egiptu).

Bardzo ważne jest też, żeby najmłodszy przy stole zadawał pytania, dlaczego ta noc jest wyjątkowa. Po kolacji dzieci zwykle szukają **AFIKOMANU**, czyli kawałka macy ukrytego na początku wieczery. Ten, kto go znajdzie – dostaje nagrodę.

Wieczera sederowa trwa bardzo długo, kończy się późną nocą, a goście żegnają się słowami: „Przyszłego roku w Jerozolimie”, co podkreśla odwieczną tęsknotę i chęć powrotu do ojczyzny.

SZAWUOT (24 – 25 MAJA 2015)

Święto obchodzone w miesiącu siwan. Sama nazwa znaczy **TYGODNIE**, bo obchodzi

się je równo 7 tygodni po Pesach. W starożytności w to święto pielgrzymi składali w świątyni w Jerozolimie ofiary z pierwszych plonów – stąd nazwy polskie „Zielone Świątki” i „Święto Żniw”. Szawuot to też pamiątka nadania Mojżeszowi **DEKALOGU** (czyli dziesięciu przykazań). Dlatego dziś całą świąteczną noc studiuje się Torę (Hebrajską Biblię) i ozdabia domy tatarakiem, ziołami i kwiatami (bo kiedy Mojżesz zniósł z góry Synaj tablice z Dekalogiem, jej zbocza cudownie zakwitły)

Postacią związaną z Szawuot jest **RUT**, kobieta, która nie była Żydówką, ale z własnej woli przyjęła judaizm – tak jak Żydzi na pustyni przyjęli przykazania od Boga.

Na świątecznym stole królują potrawy przypominające o zbiorach: czyli dania mączne i owoce. Je się również potrawy mleczne (żeby przypomnieć, że przed otrzymaniem Dekalogu Żydzi nie umieli przygotowywać mięsa zgodnie z wymogami kuchni religijnej, czyli **KASZRUTEM**). W Polsce Żydzi tradycyjnie pieką wtedy sernik.

TISZA BE AW (25 LIPCA 2015)

Tisza be Aw (hebr. dziewiąty dzień miesiąca aw) – to święto upamiętniające rocznicę zburzenia pierwszej i drugiej świątyni w Jerozolimie.

Tisza be-Aw poprzedzone jest trzema tygodniami pokuty, podczas których (podobnie jak w czasie omer, okresie pomiędzy świętami Pesach i Szawuot) nie organizuje się żadnych zabaw, nie wolno słuchać muzyki, należy powstrzymać się od jedzenia mięsa i picia wina. Istnieje też zakaz strzyżenia włosów i bród oraz udzielania ślubów. Od pierwszego dnia aw, a więc na dziewięć dni przed świętem, zdejmuje się **PAROCHET** (ozdobną zasłonę) znad **ARON HA-KODESZ** (szafa, w której trzymane są zwoje), zwoje Tory także pozbawia się wszelkich ozdób i dekoracji. Szabat, który przypada w tym okresie, też nosi piętno smutku. Przyjęło się, że hymn Lecha Dodi, śpiewany na powitanie szabat, śpiewa się w tonacji molowej, a w trakcie nabożeństwa odczytuje się Treń Jeremiasza. W przeddzień święta nastrój pokuty jeszcze się pogłębia.

W KAŻDĄ SOBOTĘ OBCHODZONE JEST NAJWAŻNIEJSZE ŚWIĘTO, CZYLI SZABAS.

SZABAT, SZABAS, SZABES

“Sześć dni będziesz pracował i wykonywał wszelką swoją pracę, ale siódmego dnia jest szabat Pana Boga twego, nie będziesz wykonywał żadnej pracy... Gdyż w sześciu dniach uczynił Pan niebo i ziemię, morze i wszystko, co w nich jest, a siódmego dnia odpoczywał. Dlatego Pan pobłogosławił dzień szabat i poświęcił go” (Księga Wyjścia 20,9–11). Szabat to pierwsze i najważniejsze święto dla Żydów. Zaczyna się w piątek wieczorem, kończy w sobotę wieczorem. Jest to czas, w którym nie wykonuje się żadnej pracy, spędza się go na modlitwie, odpoczynku z rodziną, rozmowach, spotkaniach z przyjaciółmi.

Zabronione prace (w religijnym prawie jest ich 39) to głównie zajęcia związane z rolnictwem, budową, ale też np. nie wolno pisać, czy rozpalać ognia (dziś nie włącza się elektryczności, nie jeździ samochodem, nie gra na komputerze).

Żydzi starannie się przygotowują do szabasu, gotując smaczne potrawy, zakładając najlepsze ubrania. Świątowanie zaczyna się 18 minut przed zachodem słońca – kobiety **ZAPALAJĄ 2 ŚWIECE** i odmawiają błogosławieństwo. Cała rodzina je razem w szabas trzy posiłki:

— kolację w piątek wieczorem, podczas której podaje się między innymi **CHALĘ** (czyli słodki chleb/ bułkę drożdżową, zapieczoną jak warkocz) i ryby,

— sobotni obiad, po powrocie z synagogi – gdzie tradycyjnym daniem jest **CZULENT** (zapiekanka z warzyw i mięsa, która stała w ciepłym piecu od piątku),

— ostatni posiłek, pożegnanie szabat, je się w sobotę wieczorem. Odbywa się wtedy **HAWDALA** (oddzielenie święta od dni tygodnia). W czasie hawdali śpiewa się, zapala specjalną **ŚWIECĘ Z DWOMA KNOTAMI**, i wacha pachnące przyprawy (np. cynamon, goździki), często w pięknym pojemniku który nazywa się **BESAMIMKA**.

Pozdrowienie na czas szabat: **SZABAT SZALOM!** (hebr.), **GUT SZABES!** (jidysz).